

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 5, 3, 6, 1, 4

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

---

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Je kunt twijfelen aan de betrouwbaarheid van de informatie uit deze bron over het verloop van de veldslag, omdat Caesar de veldslag beschrijft vanuit zijn perspectief/belang, waardoor de weergave kan zijn gekleurd 1
- Ceasar benadrukt in deze bron bijvoorbeeld de moed van de Nerviërs / de genade van de Romeinen (waaruit blijkt dat hij deze waarden belangrijk vindt) 1
- Omdat deze tekst is geschreven door een Romein, kun je hieruit betrouwbare informatie over Romeinse waarden afleiden 1

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Uit de bron blijkt dat de Romeinen genade tonen / zich (na hun overwinning) als beschermers opstellen 1
- wat ertoe leidt dat de veroverde volkeren zich makkelijker neerleggen bij opname in het Romeinse Rijk 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

---

4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Paus Gregorius adviseert dezelfde heilige plaatsen te gebruiken als de Engelsen gebruiken bij de verering van de heidense goden / de heidense heiligdommen niet te verwoesten (maar alleen om te vormen tot christelijke heiligdommen) 1
- Dit kan de kerstening van Engeland bevorderen doordat de Engelsen hierdoor gemakkelijker over te halen zijn tot het christendom omdat deze plekken al vertrouwd zijn / al een religieuze rol spelen / omdat de missionarissen veiliger hun werk kunnen doen (want de vernietiging van heiligdommen kan een gewelddadige reactie uitlokken) 1

5 maximumscore 4

Uit het antwoord moet blijken dat deze geschiedenis past bij:

- 'het conflict in de christelijke wereld of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat hoorde te hebben' (of een omschrijving daarvan) 1
- omdat koning Filips door het gevangennemen van de paus liet zien dat hij de macht van de rooms-katholieke kerk kon beteugelen / dat hij de sterkste was
of
omdat de paus het conflict opzocht door zijn bul uit te vaardigen 1
- 'het begin van staatsvorming en centralisatie' (of een omschrijving daarvan) 1
- omdat koning Filips door de belastingheffing zijn schatkist kon vullen, waarmee hij zijn centrale gezag kon verstevigen / een sterkere staat kon opbouwen / minder afhankelijk werd van de steden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

---

6 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

De opdracht aan Columbus past bij:

- 'de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten' (of een omschrijving daarvan) 1
- want Isabel en Ferdinand geven hem de opdracht na te gaan hoe het christendom in India kan worden verspreid / hoe de vorsten van India kunnen worden bekeerd 1
- 'het begin van de Europese overzeese expansie' / 'het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling' (of een omschrijving daarvan) 1
- want door de ontdekkingsreizen konden Europese landen hun gebied uitbreiden / want Columbus onderzoekt of de wereld rond is door naar het westen te varen 1

7 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- De bron illustreert de algemene afwijzing van de strenge kettervervolging / de strenge straffen die door de Raad van Beroerten worden uitgesproken 1
- Dit draagt bij aan het uitbreken van de Opstand doordat ook katholieken afwijzend staan tegenover het optreden van de (Spaanse) autoriteiten (waardoor de aanhang van de Opstand groeit) 1

8 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is dat Filips II de hertog van Alva terugroept om de rust te herstellen / om niet al zijn aanhang in de Nederlanden van zich te vervreemden.

Vraag	Antwoord	Scores
9	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De verhuizing van Le Maire naar Amsterdam in 1585 (1) past bij de val van Antwerpen, wat een onderdeel is van 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat' / 'de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had' (of omschrijvingen daarvan) • Le Maire gebruikte zijn uit handel verkregen kapitaal om te speculeren in VOC-aandelen (3). Dit past bij 'wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie' / 'de bloei in economisch opzicht van de Republiek' (of omschrijvingen daarvan) 	<p>2</p> <p>2</p>
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen aan een juiste combinatie van kenmerkend aspect en gebeurtenis worden scorepunten toegekend.</i></p>	
10	<p>maximumscore 3</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in 1588 de aanval van de Spaanse Armada werd afgeslagen • Hierdoor werd het gevaar van een Spaanse verovering van Engeland afgewend, waardoor Engeland (als bondgenoot) de opstandige gewesten kon blijven steunen 	<p>1</p> <p>2</p>
11	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De verplaatsing van het bestuurscentrum naar Batavia (door J.P. Coen in 1619) / de grotere deelname aan de inter-Aziatische handel • zorgt voor een groeiend scheepvaartverkeer daarnaartoe, wat in de tabel zichtbaar is in het groeiend aantal schepen naar Batavia na 1620 / het grotere aantal schepen dat in Azië blijft, waaruit blijkt dat dit een succesvolle beleidswijziging is 	<p>1</p> <p>2</p>
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het Verlichtingsideaal dat de revolutionairen hiermee nastreefden was de opvatting dat alle mensen gelijk waren / dat er geen speciale privileges mochten bestaan voor de adel • het doel voor de revolutionairen was dat zij hiermee steun wilden krijgen van de gehele bevolking / de macht van de adel probeerden te breken / de boeren in Frankrijk achter de revolutie probeerden te krijgen 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

---

13 maximumscore 6

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De Industriële Revolutie leidde tot een snelle verstedelijking als gevolg van de toename van het aantal fabrieksarbeiders / als gevolg van het leeglopen van het platteland, waardoor er meer epidemieën van besmettelijke ziekten zoals cholera uitbraken 2
- In de sociale kwestie stonden de slechte leefomstandigheden van de arbeiders/armen (net als in Maastricht) centraal, in dit onderzoek verzamelde de overheid gegevens die de noodzaak van ingrijpen lieten zien 2
- Door de uitbreiding van het stemrecht / de voortschrijdende democratisering gingen ook de armere groepen in de samenleving politieke macht ontwikkelen / kwam het socialisme op, waardoor de belangen van de armeren politiek gewicht kregen / waardoor de overheid moest reageren op de slechte leefomstandigheden 2

Opmerking

Alleen als een historisch juiste causale relatie wordt aangegeven, worden 2 scorepunten toegekend.

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

6, 2, 4, 1, 5, 3

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

15 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Volgens Fabri is een koloniaal rijk:

- op economisch gebied noodzakelijk, omdat Duitsland te maken heeft met een crisis die (vooral) het gevolg is van een bevolkingsoverschot dat door emigratie naar kolonies kan worden opgelost 2
- voor de binnenlandse politiek wenselijk, omdat het de onvrede onder arbeiders kan wegnemen die door emigratie naar Duitse kolonies nieuwe hoop/perspectief geboden wordt 2

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 4</p> <p>Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In bron 8 geeft Bismarck aan dat hij er altijd naar heeft gestreefd goede betrekkingen met Rusland te onderhouden, wat past bij de tot circa 1890 gevoerde alliantiepolitiek / zijn wens het bestaande machtsevenwicht niet te verstoren / zijn beleid een omsingeling van Duitsland door een verbond van Frankrijk en Rusland te voorkomen • In bron 7 eist Wilhelm II tegenmaatregelen als reactie op de veronderstelde Russische oorlogsplannen, wat past bij het meer actieve/agressieve buitenlandse beleid vanaf 1890 onder Wilhelm II 	<p>2</p> <p>2</p>
17	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>Het politieke bezwaar van Bismarck tegen een Duits imperialistisch beleid was dat dit het gevaar inhield dat er wrijving met andere mogendheden zou ontstaan / was de bedreiging van het machtsevenwicht in Europa (waardoor de nog zwakke Duitse staat in gevaar kon worden gebracht).</p>	
18	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>Door het Europese lesprogramma werden Indonesische jongeren zich (meer) bewust van hun gebrek aan vrijheid / hun achterstelling / kwamen Indonesische jongeren in contact met Europese anti-imperialistische schrijvers/emancipatiebewegingen, waardoor zij zich gingen organiseren in antikoloniale groepen/partijen (die naar onafhankelijkheid streefden).</p>	
19	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat door het propageren van een Duits koloniaal rijk het Duitse nationalisme werd gestimuleerd / er spanningen met bijvoorbeeld Groot-Brittannië ontstonden / een wapenwedloop begon, waardoor het klimaat ontstond waardoor de Eerste Wereldoorlog kon uitbreken.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
20	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met (één van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – de verwijzing (in de titel) naar het komende einde van vrije verkiezingen/gelijke burgerrechten – de politieagent die toezicht houdt (bij de stembussen) / de kiezers die op appel verschijnen – de verwijzing naar het masker (in het onderschrift / bij de bevolking) • geeft Arnold hier de mening weer dat er massaal op de nationaalsocialisten zal worden gestemd omdat de verkiezingen niet vrij zullen verlopen / omdat de verkiezingen een maskerade zijn / omdat de kiezers zich anders zullen voordoen dan ze werkelijk zijn • De Rijksdagbrand vormde voor Hitler de aanleiding tot het invoeren van de machtigingswet / het oppakken van communisten / het vestigen van de nazidictatuur (waardoor er geen sprake meer was van vrije verkiezingen, wat in de prent wordt weergegeven) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
21	<p>maximumscore 1</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat een groot deel van de mannelijke Duitse bevolking in krijgsgevangenschap/gesneuveld/gewond was, waardoor de Duitse vrouwen dit zware werk moesten doen.</p>	
22	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het politieke doel van het Marshallplan was de bestrijding van het communisme / het voorkomen van een nieuwe (wereld)oorlog • Uit de foto blijkt de grote armoede/verwoesting in Duitsland, wat een goede voedingsbodem vormt voor het communisme (die door de Marshallhulp wordt bestreden) 	<p>1</p> <p>2</p>
23	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat de benaming past bij het (vijand)beeld in de DDR waarbij West-Duitsland gezien werd als de gevaarlijke opvolger van nazi-Duitsland / als opvolger van het Derde Rijk, door de verwijzing naar het antifascistische karakter / naar de beschermende functie van de muur tegen het fascistische Westen.</p>	
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>De Truman-doctrine was gericht op het bijeenhouden van het Westblok, terwijl de Brezjnev-doctrine door het ingrijpen in communistische landen die een eigen koers wilden kiezen (de kern van de Brezjnev-doctrine), gericht was op het bijeenhouden van het Oostblok.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
25	maximumscore 4	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	Uit deze gebeurtenis blijkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • continuïteit ten opzichte van de jaren 1970, omdat Reagan besluit om de oefening aan te passen, gezien de Russische reactie. Hij houdt rekening met de Russen / doet zijn best om de bedreiging voor de Russen te verminderen, wat laat zien dat er nog steeds sprake is van detente / dat er gestreefd wordt naar ontspanning 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • verandering ten opzichte van de jaren 1970, omdat de in die jaren gesloten verdragen over wapenbeperking lijken te worden verbroken door de nucleaire oefening van de NAVO / omdat er sprake is van stijgende spanning/meer dreiging/meer Koude Oorlogsretoriek dan tijdens de detente van de jaren 1970 	2
26	maximumscore 2	
	Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Gorbatsjov stelt de wederzijdse dreiging met vernietiging door kernwapens/van een atoomoorlog centraal 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Gorbatsjov streefde naar ontspanning met het Westen door overleg/door het sluiten van verdragen over vermindering van de (kern)wapenwedloop 	1
27	maximumscore 3	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het kenmerkend aspect is 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' (of een omschrijving daarvan) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De grote stijging van het aantal bromfietsen (1) is te verklaren vanuit de toenemende westerse welvaart in de jaren 1960 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Dat fabrikanten van bromfietsen zich steeds meer richtten op jongeren (2) heeft te maken met het ontstaan van de jongerencultuur in de jaren 1960, wat past bij de ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen in de jaren 1960 	1

Bronvermeldingen

- bron 1   ontleend aan: http://www.livius.org/caa-can/caesar/caesar_t19.html
- bron 2   ontleend aan: Robin Austin Markus, Gregory the Great and his World, Cambridge 1997, pag. 183
- bron 3   ontleend aan: R.H. Fuson (ed.), Het scheepsdagboek van Christoffel Columbus, Utrecht 1991, pag. 71-72
- bron 4   ontleend aan: Marcus van Vaernewijck, Van die beroerlicke tijden in die Nederlanden en voornamelick in Ghendt 1566-1568, pag. 16
http://www.dbnl.org/tekst/vaer003vand01_01/vaer003vand01_01_0166.php
- bron 5   ontleend aan: Femme S. Gaastra, De geschiedenis van de VOC, Zutphen 1991, pag. 115
- bron 6   ontleend aan: Friedrich Fabri, Bedarf Deutschland der Kolonien? Eine politisch-ökonomische Betrachtung, Gotha, 1883, zonder paginanummer
http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/docpage.cfm?docpage_id=2717
- bron 7   ontleend aan: Otto von Bismarck, Gedanken und Erinnerungen, Stuttgart en Berlijn 1922, deel 3, pag. 88
- bron 8   ontleend aan: Otto von Bismarck, Gedanken und Erinnerungen, Stuttgart en Berlijn 1922, deel 3, pag. 92
- bron 9   Herbert Reinoss, Simplicissimus: Bilder aus dem Simplicissimus, Hannover 1970, pag. 277
http://www.simplicissimus.info/uploads/tx_lombkswjournaldb/pdf/1/37/37_47.pdf
- bron 10   <http://www.badische-zeitung.de/deutschland-1/ein-mythos-broeckelt--15270796.html>
- bron 11   ontleend aan: H. Kissinger, Diplomacy, New York 1994, pag. 790